

лення країни завдяки зниженню витрат паливно-енергетичних ресурсів на утворення ВВП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 берез. 2006 р. № 145-р. – К. : [б. в.], 2006. – 129 с.
2. Енергетичний менеджмент / Ю. В. Дзядакевич, М. В. Буряк, Р. І. Розум. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 295 с.
3. Про енергозбереження : Закон України / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1994. – 320 с. – (Бібліотека офіційних видань).
4. Перебийніс В. І. Енергетичний менеджмент : [навч. посіб.] / В. І. Перебийніс. – Полтава : ІнтерГрафіка, 2004. – 232 с.
5. Переосмислення ступеня відповідальності перед майбутнім : Національна доповідь з питань реалізації державної політики у сфері енергоефективності за 2009 рік / М. Пашкевич, В. Григоровський, В. Гавриленко [та ін.]. – К. : НАЕР-НАУ, 2010. – 254 с.

УДК 331.5

АКТУАЛЬНІСТЬ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ РОЗВИТКУ СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ

Н. П. Казюка

За умов сучасного розвитку економіки все більшого значення для аналізу соціально-економічного розвитку країни чи регіону набувають показники інноваційної діяльності. Підвищення конкурентної боротьби на тлі погіршення економічної ситуації вимагає від підприємств і організацій використання у виробництві досягнень НТП та інноваційних технологій. Саме інноваційна діяльність визначає рівень конкурентоспроможності товарів на внутрішньому та зовнішньому ринку, а інноваційна активність підприємств обумовлює низьку наукомісткість праці, що негативно відображається на функціонуванні всієї економіки. Тому аналіз і оцінка науково-технологічних процесів, а також їх вплив на сферу зайнятості є досить важливими.

Значний внесок у дослідження інноваційної моделі розвитку економіки та її зв'язку зі сферою зайнятості здійснили: В. Федоренко, Ю. Маршавін, І. Гнибіденко, А. Шпаков, С. Рум'янцева, О. Діденко, С. Федоренко, Т. Гаврилова, Н. Кінах, А. Яковлев, О. Амоша, Ю. Бажал, В. Геєць, Н. Гончарова, М. Долішній, Б. Патон, С. Покропивний, Й. Шумпетер, та ін. Проте ще не вирішені питання впливу

інноваційних тенденцій на формування зайнятості населення, проблеми впровадження в Україні новітніх досягнень науки і техніки.

Оцінка основних тенденцій і перспектив інноваційно-технологічної моделі розвитку економіки та її ролі у процесі розширення зайнятості, а також розробка рекомендацій для активізації з боку держави інноваційних процесів із створення та впровадження у виробництво передових досягнень науки і техніки.

В умовах становлення інноваційно-технологічної моделі розвитку країни проблема зайнятості є дуже актуальною, оскільки саме стан зайнятості населення відображає загальний рівень розвитку країни загалом та її регіонів зокрема. В другій половині ХХ ст. відбулася значна активізація інноваційних процесів, що свідчить про перехід світової економіки на новий постіндустріальний тип розвитку. Він передбачає використання новітніх технологій, розвиток науки, освіти, програмного забезпечення, телекомунікацій тощо. З такими тенденціями соціально-економічного розвитку пов'язаний процес стрімкого розширення сфери послуг порівняно з галузями матеріального виробництва, оскільки саме підприємства, що

обслуговують населення, в більшій мірі здійснюють розробки інновацій і впроваджують нові технології, інформаційні послуги, інновації, займаються менеджерською та фінансовою діяльністю.

Актуальність інноваційно-технологічної моделі розвитку економіки та врахування її в процесах забезпечення зайнятості зумовлюється збільшенням впливу НТП за останні роки на соціально-економічний розвиток регіонів та країни загалом. У процесі структурних трансформацій економічного життя суспільства виявлено, що країна, розробляючи та освоюючи новітні досягнення науки і техніки, отримує значні переваги у налагодженні зовнішньоекономічних зв'язків, зростанні прибутковості підприємств і підвищенні конкурентоспроможності випущеної ними продукції.

Перехід на інноваційно-технологічну модель розвитку в Україні дасть змогу вирішити ряд соціально-економічних проблем нинішнього трансформаційного суспільства. Сучасній вітчизняній економіці притаманне відставання технологічних процесів, що в більшості випадків є визначальним для формування тієї чи іншої структури зайнятості населення.

Інноваційні перетворення відіграють важливе значення в розвитку ринкової економіки України, зокрема, саме модель інноваційно-технологічного розвитку повинна стати основою для проведення реформ на ринку праці та сфері зайнятості. Наразі у вітчизняній економіці простежується помітне гальмування розвитку інноваційної сфери. Якщо в 1990 р. кількість організацій України, які виконують наукові дослідження й розробки, становила 1344 одиниць, то в 2010 р. таких структурних одиниць налічувалося 1303 [1], що свідчить про зниження розвитку інноваційних технологій. В той же час інноваційна активність підприємств в Україні зросла з 1760,1 млн грн витрат на впровадження новітніх технологій у 2000 р. до 8045,5 млн грн в 2010 р.; обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт, що 1996 р. оцінювався в розмірі 1111,7 млн грн, в 2010 р. досяг 9867,1 млн грн; упровадження інновацій на промислових підприєм-

ствах зросло з 1403 у 2000 р. до 2043 у 2010 р. [1].

Постіндустріальний тип розвитку країни вимагає стимулювання створення нових видів виробництв, обчислювальної техніки, програмного забезпечення, телекомунікаційних технологій, роботів та ін. Без активізації таких процесів неможливо створити постіндустріальне суспільство, забезпечити автоматизацію виробництва, інтелектуалізацію та технологізацію праці.

Використання науково-інформаційних технологій є важливим фактором для модернізації виробничих і невиробничих секторів економіки, інтеграції країни у світове господарство, інтенсифікації розвитку національної економіки. Зокрема, ефективність інноваційної діяльності стає вирішальним фактором збільшення конкурентоздатності галузей, підприємств, робочої сили, засобів виробництва та економічних систем у цілому. Саме цей чинник проявляється з допомогою інтенсифікації процесів виробництва, надання послуг, використання досягнень науки й техніки. Інтелект, інновації, високі технології – усе це є основою для зростання показника не тільки інноваційної діяльності, але й продуктивності праці.

Проте за сучасних умов соціально-економічного спаду в Україні нагальною проблемою є інтенсифікація використання досягнень НТП, процес переозброєння національної економіки для поступу країни в напрямі інноваційно-технологічної моделі розвитку. При цьому такий процес повинен бути нерозривно пов'язаним із глобалізацією та інтеграцією у світове господарство. Інноваційне, стале зростання економіки неможливе без створення сприятливих умов для скорочення розриву між основними показниками соціально-економічного розвитку України й інших високорозвинутих країн світу. Використання інноваційних технологій дасть змогу не тільки забезпечити зростання обсягів конкурентоспроможної, високотехнологічної продукції, але й створить умови для розвитку високопродуктивних форм зайнятості, зростання прибутковості підприємств і організацій, яке, у свою чергу,

в майбутньому дасть можливість розширити інвестування в інновації.

Створення нових галузей і виробництв інноваційного характеру забезпечить удосконалення структури зайнятості населення. Важливо визначити, від яких галузей у короткостроковому періоді можна отримати більшу прибутковість у результаті використання досягнень науки та техніки, й відповідно збільшити зайнятість у них. При цьому слід акцентувати увагу на використанні національних конкурентоспроможних переваг, авангардних виробництв: маються на увазі такі перспективні високотехнологічні галузі, як космічна техніка, авіапромисловість, біотехнології, військово-промисловий комплекс, який здатний виробляти окремі зразки сучасного озброєння (протитанкові керовані лазерним променем ракети, безпілотні літальні апарати, різні системи захисту бронетехніки, системи придушення радіомереж, станції пасивної радіоелектронної розвідки) [2, с. 179].

Попри перелічені галузі для України доцільно врахувати ще й рекреаційний, паливно-енергетичний, агропромисловий, транспортно-інфраструктурний комплекси. Саме вони характеризуються високим рівнем мультиплікації зайнятості, що сприяє збереженню існуючих і створенню нових робочих місць.

Великого значення для використання інноваційних тенденцій у технологічних процесах набувають сучасні галузі машинобудування, що включають верстатобудування та приладобудування, радіоелектроніку і обчислювальну техніку, транспортне машинобудування всіх видів і електротехнічну промисловість, адже саме вони займають значну питому вагу у народному господарстві країни та потребують нагального використання новітніх розробок для зниження витрат виробництва. Так, виробництво на підприємствах вітчизняного машинобудування за січень – серпень 2011 р. порівняно з відповідним періодом попереднього року зросло на 21,0 %, на підприємствах з випуску залізничного рухомого складу – на 38,1; автомобільного транспорту – на 34,1; машин і устаткування для сільського та лісового господарства – на 31,6; машин і устаткування для добувної промисловості й будівництва – на

23,4; електричних машин і устаткування – на 18,1; апаратури для радіо, телебачення та зв'язку – на 2,8. Та поряд із цим у виробництві машин та устаткування для металургії спостерігається зменшення обсягів промислової продукції на 8,9 %. За січень – липень 2011 р. кількість прибуткових підприємств у цій галузі становила 60,1 % (торік – 55,1 %) [3].

Частка галузі машинобудування в загальному обсязі продукції (робіт, послуг) промисловості становить 13,4 %, у валовій доданій вартості промисловості – 15,6 %. У машинобудуванні зосереджено понад 15 % вартості основних засобів і майже 6 % оборотних активів вітчизняної промисловості та понад 22 % кількості найманих працівників. У США, наприклад, на його частку припадає близько 10 % ВВП, 45 % зайнятих і майже 40 % основного капіталу [4]. В інших економічно розвинених країнах на частку продукції машинобудування в загальному обсязі промислового виробництва припадає від 30 до 50 % загального обсягу промислової продукції: наприклад, у Німеччині – 53,6 %; Японії – 51,5; Англії – 39,6; Італії – 36,4; Китаї – 35,2; частка продукції машинобудування у ВВП країн Євросоюзу становить 36–45; Китаї – 10; Росії – 18 [5].

Таким чином, збільшення зайнятості в провідних галузях української економіки, підвищення рівня життя працюючих, зростання обсягу нових робочих місць у таких провідних і перспективних секторах економіки, як машинобудування, будівництво, сільське господарство прямо пропорційно залежить від рівня впровадження досягнень науки та техніки, провідних новітніх технологій, IT-індустрії, автоматизації виробництва, телекомунікаційних технологій. Тільки таким способом можна значно підвищити соціальні стандарти якості життя населення: забезпечити зростання пенсій, соціальних виплат, дотацій і допомог, розширити сферу зайнятості в невиробничому секторі, які на відповідному рівні могли б обслуговувати зростаючі потреби населення.

Інноваційний напрям прогресу країни повинен включати зниження витрат праці, збереження ресурсної бази, підтримку безвідходних технологій переробки, виробництво нових ви-

дів товарів і розширення асортименту послуг, розширення наявних робочих місць у зв'язку із інтенсифікацією виробництва продукції. Інноваційна діяльність повинна спрямовуватися на широке підвищення соціокультурного, професійного, наукового розвитку наявної та потенційної робочої сили.

Значною проблемою інноваційної діяльності в Україні є нестача джерел фінансування як з боку держави, так і з боку підприємств-замовників і іноземних країн. Так, динаміку фінансування галузі «Освіта» та «Наука» за останні роки відображено в табл. 1 та 2 [6].

Таблиця 1

Динаміка фінансування галузі «Освіта» за останні роки з державного та місцевих бюджетів

(млрд грн)

Рік	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцеві бюджети	Відсоток приросту	Відсоток ВВП
2007	44,3	13,5	30,8		
2008	61,0	19,2	41,8	37,7	6,42
2009	66,8	21,4	45,4	9,5	6,29
2010	76,8	24,5	52,3	15,0	6,56
2011 (проект)	79,0	26,6	52,4	2,9	6,31

Таблиця 2

Динаміка фінансування галузі «Наука» з державного бюджету за останні роки

(млн грн)

Рік	Бюджет	Загальний фонд	Спеціальний фонд	ВВП	Відсоток ВВП
2007	3349,0	2635,6	713,4	720731	0,465
2008	4 485,8	3 566,3	919,5	948056	0,47
2009	4 156,5	3 264,4	892,1	914720	0,45
2010	4 616,2	3 844,2	772,0	1083100	0,43
2011 (проект)	4 757,9	3 852,3	905,6	1253000	0,38

Таким чином, створенню прогресивної інноваційної моделі розвитку країни перешкоджає недостатнє фінансування досліджень у галузі науки й техніки, а також використання їх досягнень у виробництві. Так, за даними Державної служби статистики, в Україні, витрати на науково-технічну діяльність за перше півріччя 2011 р. збільшилися на 7 %, а чисельність працівників наукових організацій за цей період зменшилася на 6 тис. 101 особу, при цьому збільшення обсягу витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт в Україні за перше півріччя 2011 р. по відношенню до 2010 р. становило 7,1 % (відповідно витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт за перше півріччя 2011 р. становили 4 млрд 232 тис. грн порівняно з 3 млрд 948 тис. грн за аналогічний період 2010 р.); чисельність працівників наукових організацій

за перше півріччя 2011 р. зменшилася на 6 тис. 101 особу і становила 136 тис. 381 особу проти 142 тис. 482 осіб у 2010 р. [1]. Основними недоліками розвитку сфери інноваційної діяльності є недосконале законодавство, високі банківські ставки по кредитах, гальмування науково-технічного прогресу країни.

Структурні зміни в економіці України та в сфері зайнятості зокрема повинні відбуватися внаслідок дії технологічних та інноваційних факторів, що мають забезпечуватись висококваліфікованою робочою силою та стимулюванням оновлення основних фондів для ефективного та безвідходного виробництва.

Економічне зростання країни в своїй основі базується на дії двох чинників: інституціонального та технологічного. Інституціональний фактор включає в себе розвиток підприємництва, інфраструктури ринку, наслідки прива-

тизації, проте ключовим у розвитку економіки є інноваційний фактор, що повинен бути підкріплений бажанням населення до широкого впровадження технологій, до прийняття відповідальних інноваційних рішень. Це дозволить не тільки забезпечити зайнятість населення, але й запровадити тенденцію до працевлаштування висококваліфікованих спеціалістів, фахівців, які зможуть використати здобутки та результати інноваційної діяльності і стануть основою для підтримки та вдосконалення інноваційної моделі розвитку економіки. Вирішення проблеми зайнятості в нашій державі без запровадження інноваційних напрямів розвитку економіки стане неможливим.

В Україні останнім часом спостерігається тенденція до зростання безробіття серед молоді з вищою освітою. Це пов'язано перш за все зі скороченням виробництва майже в усіх галузях народного господарства, зниженням розвитку сфери послуг і невідповідності підготовки кадрів наявним потребам ринку праці.

У всезростаючій потребі економіки України в інноваційній моделі розвитку необхідно забезпечити підготовку та перепідготовку наявних фахівців відповідно до наявних потреб у робочій силі. Гострою проблемою, що перешкоджає винахідництву та впровадженню результатів науково-технологічних досліджень є зниження наукових розробок, скорочення фінансування сфери науки й освіти та відсутність підтримки з боку держави.

Концепція науково-технічного та інноваційного розвитку України повинна враховуватися при складанні та розробці державних і регіональних програм зайнятості. Тільки завдяки використанню науково-технічних та інноваційних технологій вдасться здійснити позитивні зрушення у структурі зайнятості, провести її вдосконалення та раціоналізацію. Проте такі зміни можна забезпечити лише завдяки розробці та запровадженню довгострокових програм розвитку та інтенсифікації інноваційної економіки.

Активізація впровадження новітніх технологій у виробництво дасть змогу якісно модифікувати наявні та створити нові робочі місця, розширити невиробничу сферу за рахунок нових освітніх, оздоровчих, культурних,

мистецьких, інформаційних, комунікаційних послуг на зовнішньому та внутрішньому ринках. Реалізація інноваційно-технологічних програм вимагає змін у професіях, що, в свою чергу, викличе потребу у підготовці нових і перепідготовці наявних кадрів для зростання зайнятості.

Серед підвищення інноваційних тенденцій зростаюча роль належить знанням як самостійному товару, тому процес інтелектуалізації праці неодмінно змінить вартість живої праці та рівень інтелектуального потенціалу країни. Державна політика у сфері зайнятості повинна розроблятися відповідно до рівня освоєння нових технологій, ступеня використання досягнень науки і техніки, впровадження інноваційних та інформаційних продуктів.

Таким чином, у перспективі з метою розвитку інноваційної діяльності необхідно забезпечити стимулювання таких процесів:

- постійну підтримку держави у сфері розвитку та впровадження у виробництво нових технологій;
- створення сприятливого інвестиційного клімату для інвесторів за рахунок реформування податкової системи, ліквідації законодавчих неточностей, забезпечення стабільності законів і нормативних актів, що безпосередньо стосуються інвестування;
- запровадження фінансування тих галузей народного господарства, які можуть бути найбільш рентабельними, активізацію впливу інвестицій в реконструкцію народногосподарського комплексу, розвиток маловідходних і безвідходних технологій;
- створення сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності підприємств, підтримки їх фінансової стабільності та конкурентоздатності;
- надання кредитних і податкових пільг для малого та середнього бізнесу для стимулювання створення ними нових робочих місць і забезпечення зайнятості;
- розробку прогностичних програм зайнятості населення залежно від науково-технічних та інноваційних зрушень;
- забезпечення підготовки висококваліфікованих кадрів, що відповідали б наявним потребам ринку праці;

- реформування сфери інноваційної діяльності, освіти, науки на основі світових процесів науково-технологічного розвитку із урахуванням наявного науково-технічного потенціалу;

- розробку та впровадження інноваційних і технологічних програм.

Отже, тільки запровадження таких змін в економічному, соціальному та правовому житті суспільства дасть змогу покращити та суттєво вдосконалити структуру зайнятості населення.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що розвиток інноваційно-технологічної сфери має вагомий вплив на процеси на ринку праці загалом і зайнятості зокрема. Тільки через активізацію інноваційної діяльності держава може забезпечити модернізацію наявних і створення додаткових робочих місць. А це вимагає вирішення багатьох проблем у сфері інновацій, таких як недостатнє фінансування, відсутність інвестицій з боку підприємств та іноземних країн, недосконалість законодавства, що регулює питання інноваційно-технологічної діяльності, відсутність кредитних і податкових пільг для підприємств, що займаються впровадженням наукових новинок.

Отже, для прискорення переходу України на інноваційно-технологічну модель розвитку доцільно розробити чіткі напрями врегулювання питань, що стосуються сфери інновацій, таких як державні програми із упровадження результатів НТП, преференцій для підприємств, які працюють у сфері наукових розробок і досліджень, програм розширення зайнятості відповідно до наявного та майбутнього стану інноваційної сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Теоретичні та прикладні засади інвестиційно-інноваційного розвитку економіки та ринку праці в Україні : монографія / наук. ред. В. Г. Федоренко. – К. : ІПК ДСЗУ, 2007. – 317 с.
3. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article/info_boxes?art_id=38501&cat_id=38506. – Назва з екрана.
4. Даниліна Н. В. Особливості функціонування і розвитку інноваційної діяльності в галузі машинобудування [Електронний ресурс] / Даниліна Н. В. // Актуальні проблеми сучасної науки : матеріали Восьмої міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Режим доступу : <http://intkonf.org/danilina-nv-osoblivosti-funktsionuvannya-i-rozvitku-innovatsiynoyi-diyalnosti-v-galuzi-mashinobuduvannya>. – Назва з екрана.
5. Хоменко Н. О. Аналіз інноваційної діяльності підприємств машинобудівної галузі та шляхи її покращення / Хоменко Н. О., Ратушняк О. Г. // Економічний простір. – 2011 – № 48/1. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2011_48/statti/35.pdf. – Назва з екрана.
6. Офіційний сайт Громадської Ради освітян і науковців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gronu.org.ua/аналіз-проекту-бюджету-2011-року-в-галузі/>. – Назва з екрана.